

קשיין אהדי - אין כוונת הגמ' להקשות סתירה בין הברייתות, שהרי אפשר שנחלקו התנאים בדין זה, אלא כוונת הגמ' לשאול, שכיון שיש סתירה בין הברייתות, כאילו מהן יש לנהוג למעשה (מהר"ם חלאווה. וראה תוס' רא"ש).

הפת שעיפשה חייב לבער מפני שראויה לשוחקה ולחמץ בה כמה עיסות אחרות - ודוקא אם עדיין ראויה לאכילת כלב, אבל אם אינה ראויה לאכילת כלב אין צריך לבערה, כפי ששינוי בברייתא להלן (רא"ש ג, ג; מגיד משנה חמץ ומצה א, ב, בדעת הרמב"ם שם). ואף שראויה לאכילת כלב, אין צריך לבערה אלא משום שראויה לחמץ בה עיסות אחרות, אבל בלא טעם זה אין צריך לבערה, כיון שאינה ראויה לאכילת אדם, ואיסור שאינו ראוי לאכילת אדם אין עוברים עליו, כפי שלומדים מהפסוק (דברים יד, כא) 'לא תאכלו כל נבילה לגר וגו' ואכלה', שדוקא נבילה הראויה לאכילת גר קרויה 'נבילה' ועוברים עליה (ע"ז סז, ב), והוא הדין לשאר איסורי אכילה. ומכל מקום, אם אינה ראויה לאכילת כלב, אין עליה שם אוכל כלל והרי היא כעפר (רי"ף), ואף שראויה לחמץ בה עיסות אחרות, אין צריך לבערה (ח' רבי שמואל שיעורים על סדר הקדש, וראה שם שאפשר שרק בשאור חייב לבערו אף שאינו ראוי לאכילת אדם).

ויש שפירש, שבברייתא כאן מדובר בשאור, וצריך לבערו אף אם אינו ראוי לאכילת כלב, כיון שראוי לחמץ בו עיסות אחרות [שגזירת הכתוב היא בשאור, שאף שאינו ראוי לאכילת כלב, כיון שראוי לחמץ בו עיסות אחרות, יש עליו שם אוכל (ח' רבי שמואל שם. וראה ביה"ל תמב, ט ד"ה חמץ, שהרמב"ם סובר שרק אם השאור נפסל מאכילת כלב מחמת חימוצו, גזירת הכתוב שיש לו שם אוכל)], ובברייתא להלן מדובר בפת סתם, וכיון שאינה ראויה לאכילת כלב אין צריך לבערה (ע"פ ראב"ד חמץ ומצה שם).

הא במקום לישה הא שלא במקום לישה - בברייתא הראשונה בה נאמר שאין עוברים על פחות מכזית במקום שאינו עשוי לחזק, הכוונה היא למקום שאינו עשוי להחזיק את המים, דהיינו דפנות העריבה [ולחזק' היינו להחזיק], שמועיל קצת להחזיק את העיסה בשעת הלישה, ולכן אם אין בו כזית הרי הוא בטל לגבי העריבה [אמנם אינו מועיל שם כל כך, ולכן אם יש בו כזית אינו בטל]. ובברייתא השניה בה נאמר שעוברים גם על פחות מכזית במקום שאינו עשוי לחזק, הכוונה היא למקום שאינו עשוי להחזיק את העיסה, דהיינו שפת העריבה שאינה מקום לישה, וכיון שהבצק אינו מועיל שם כלל, אינו בטל לגבי העריבה אף בפחות מכזית. ובכך מתיישבת גם הסתירה הנוספת, לגבי כזית הנמצא במקום העשוי לחזק, שבברייתא הראשונה [בה ההגדרה של 'עשוי לחזק' ואינו עשוי לחזק' מתייחסת להחזקת המים] הכוונה היא לבצק הנמצא בשולי העריבה, שמאחר שהוא מועיל להחזיק שם את המים, הרי הוא נצרך לעריבה ובטל לגבה אף ביותר מכזית. ואילו בברייתא השניה [בה ההגדרה של 'עשוי לחזק' ואינו עשוי לחזק' מתייחסת להחזקת העיסה], הכוונה היא לבצק הנמצא בדפנות העריבה, שמאחר שאינו מועיל שם כל כך, אם יש בו כזית אינו בטל [וכפי שנתבאר לעיל לדעת הברייתא הראשונה] (רא"ש).

ואף שמבואר בגמ' להלן, שחתיכות בצק שבבית שאין בהן כזית, אין עוברים עליהן ב'בל יראה' אלא אם יתקבצו לשיעור כזית בשעת כיבוד הבית, מכל מקום בעריבה עוברים אף בפחות מכזית

[אם נמצא שלא במקום לישה], משום שמדובר שיש שם כמה חתיכות כאלו, והעריבה מצרפתן לכזית, אבל הבית אינו מצרף את החתיכות שבו לכזית (תוס' רבינו פרץ כאן ובהגהותיו לסמ"ק צח, בשם רבינו יחיאל [וישיתו הבואה גם בטור א"ח תמב], בדעת רש"י. וראה תוס' לעיל ע"א ד"ה כאן, שדחו את פירוש רש"י מחמת קושיא זו). ופחות מכזית אינו חייב בביעור (ב"ח שם, יד, בדעת רש"י לפי רבינו יחיאל, וכדעת האחרונים הנ"ל [ע"א ד"ה גמ' מכלל] שבאיסור 'בל יראה' אין דין 'חצי שיעור'. אולם ראה שם בשם הפמ"ג, שיש לחלק בין בצק שבסדקי עריבה לבין שאר חמץ). ויש שכתבו, שחתיכות בצק שבקרע הבית, כיון שעשויות להידרס ברגלי ההולכים שם, אינן חשובות ובטילות, ורק אם יתקבצו לשיעור כזית יהיו חשובות ולא יתבטלו (רמב"ן במלחמות וח' הר"ן, בדעת רש"י), אבל בעלמא אפילו פחות מכזית צריך ביעור (ב"ח שם, בדעת רש"י לפי הרמב"ן והר"ן, וכעין זה הביא שם בשם היראים שבפחות מכזית צריך ביעור, אבל אם מטונף קצת, אין צריך ביעור. וראה ביאורנו לעיל [ע"א ד"ה אבל] דעת מהר"ם חלאווה, שיש דין 'חצי שיעור' באיסור 'בל יראה').

ויש שפירשו, שבברייתא הראשונה בה נאמר שאין עוברים על פחות מכזית במקום שאינו עשוי לחזק, מדובר שנמצא שלא במקום לישה, כך שאינו עשוי להדבק לבצק אחר בשעת לישה, או לתת בו טעם, ולכן אף שאינו עשוי לחזק, בטל כללי ואין עוברים עליו [ולחזק' היינו לחזק את הכלי]. ובברייתא השניה בה נאמר שעוברים גם על פחות מכזית במקום שאינו עשוי לחזק, מדובר שנמצא במקום לישה, כך שעשוי להדבק לבצק אחר בשעת לישה, או לתת בו טעם, ולכן אינו בטל כללי ועוברים עליו (תוס' לעיל ע"א ד"ה כאן [וכן תוס' רבינו פרץ, ותוס' רא"ש], ע"פ חזו"א א"ח קטז, טו. וראה שם, האם בנמצא במקום לישה עוברים עליו מדרבנן או מדאורייתא).

■ **להלכה, בצק שבסדקי עריבה, ויש כזית במקום אחד, חייב לבער.** אין כזית במקום אחד, אם היה עשוי לחזק בו את העריבה או לסותמה, בטל במיעוטו, ואפילו יש בכל העריבה הרבה חתיכות פחות מכזית. ואם אינו עשוי לחזק את העריבה או לסותמה, אינו בטל וחייב לבער, ובלבד שבכל חתיכות הבצק שבעריבה יש כזית, שאז הכלי מצרף [כרבינו יחיאל בדעת רש"י]. ולדעת הרבה פוסקים, אף אם אין בכולן כזית חייב לבער [כהיראים, ומהרמב"ן והר"ן בדעת רש"י], ובלבד שראויות קצת לאכילה, אבל אם היו מטונפות קצת, אינו חייב לבער [כהיראים] (שו"ע א"ח תמב, ז, ומשנ"ב שם. וראה משנ"ב מהדור' דרשו שם הע' 52, בדין 'חצי שיעור' באיסור 'בל יראה').

■ **אם טח פניה בטיט כדי לתקנה לשיבה (רש"י).** ו'פניה', היינו למעלה במקום שיושבים עליה (שעה"צ תב, עב, בדעת רש"י). ויש שפירשו, ש'פניה' היינו פני הכופת מכל צד (קרבן נתנאל על הרא"ש ג, ה אות ו, בדעת הרא"ש שם, וראה שעה"צ שם שאינו מוכרח; משנ"ב שם, מב, בדעת השו"ע שם, ט).

■ **בטלה** - ולא די שיחדה לשיבה, אלא צריך גם לטוח את פניה [ומאידך, אם טח את פניה ולא יחדה לשיבה, לא בטלה] (שעה"צ תמב, סז, בדעת רש"י ורובן חננאל).

■ **להלכה, חמץ שיחדו לשיבה וטח אותו בטיט [כבר יצחק בר אשי בשם רב], מותר לקיימו בפסח אפילו אם ראוי לאכילה (שו"ע שם, ט, ומשנ"ב שם, מב. וראה שם פרטים נוספים, וכן בשו"ע שם, יא).**